

LICEUL „UNIREA” ȘI UNIRISMUL

Cei doritori să cunoască întregul evantai de sensuri și semnificații ale unui cuvânt apelează la dicționarele explicative, care adaugă, de la o ediție la alta, tot alte și alte cuvinte, unele cu circulație restrânsă (cuvinte regionale, pe cale de dispariție sau chiar dispărute), altele nou apărute, creații interne sau împrumuturi, pentru a satisface nevoia limbii de a denumi realități noi¹. Mai nu e dicționar al limbii române din care cuvântul *unire* să lipsească, iar faptul este firesc dacă se are în vedere vechimea cuvântului² și frecvența lui folosire³, dar cuvântul *unirism* nu e de aflat. Pe Google nu am găsit nici un text în care acest cuvânt să fie folosit, dar am găsit cuvântul *unirist*, al cărui sens poate fi dedus, chiar dacă definițiile lipsesc. În aceste texte se vorbește despre membri ai clubului sportiv „Unirea” din Alba Iulia, elevi ai unor licee, colegii, grupuri școlare etc. din Brașov, Tîrgu Mureș, Pașcani, Focșani etc. Elevii colegiului din Focșani s-au organizat chiar într-o societate numită „Asociația Uniriștii”, iar imnul colegiului se intitulează „Eu sînt unirist”.

Fără prea multe cunoștințe de lingvistică, se poate deduce că *unirist* este persoana care are legătură cu o instituție, asociație, grupare etc. cu numele UNIREA, sens pe care îl adaugă cuvîntului UNIREA sufixul *-ist* „care are legătură cu/ aparține unei grupări sau concepții, unui grup, curent etc.”. Cuvîntul pereche *unirism* e format de la aceeași bază UNIRE, cu sufixul *-ism*, al cărui sens e înrudit cu al lui *-ist* „grupare, orientare, concepție, activitate soci-economică etc.”. Unirist e, deci, cel care aparține unei grupări și care promovează o orientare, o atitudine, o concepție etc., așa cum *Asociația Uniriștii* își propune, ca, prin colaborarea elevilor, a profesorilor, a prietenilor CNU, „să inițieze și să dezvolte programe de tineret în Colegiul Național Unirea, în Focșani și în județul Vrancea prin promovarea valorilor educației”. Această concepție o putem numi unirism.

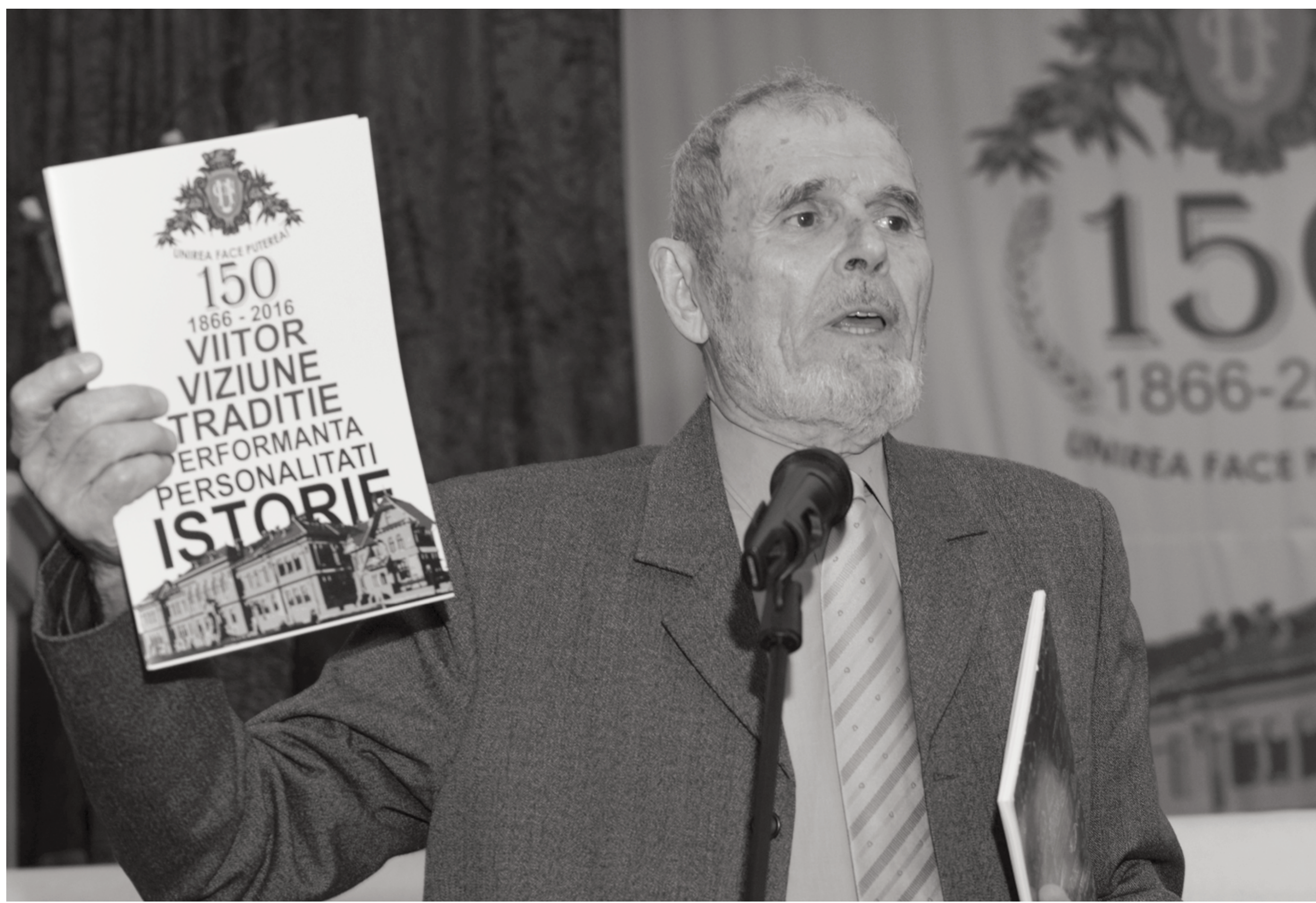
Cele spuse aici nu sînt introducere la un studiu de lingvistică, ci au legătură directă cu Liceul „Unirea” (fie-mi permis să folosesc cuvîntul *liceu* în loc de *colegiu*; am motivele mele!) din Focșani, care a fost totdeauna promotorul unirismului și, de peste un secol, scoate *Revista noastră*, al cărei nume conduce în aceeași direcție.

Am avut bucuria și onoarea de a fi participat la manifestările dedicate aniversării a 100 de ani și a 150 de ani de la înființare. La una din întîlnirile din 2016 am folosit cele trei cuvinte aici în discuție, *unire*, *unirist*, *unirism*, fără să am vreo clipă sentimentul că folosesc cuvinte inexistente în limba română; unirismul, chiar în lipsa cuvîntului, a fost ideea care a legat promotorii de absolvenți ai liceului de-a lungul timpului.

Înființat în anul 1866 prin ordin al domnitorului Alexandru Ioan Cuza, care apărea în numele școlii nou înființate la Focșani, Gimnaziul „Alexandru Ioan Cuza”, cea mai importantă instituție de învățămînt de pe întinsul teritoriu dintre Buzău și Bîrlad, avea să-și schimbe numele în 1880 în „Unirea”, iar cauza nu era deloc schimbarea atitudinii față de Domnul Unirii, cum s-ar putea crede, pentru că în conștiința focșănenilor Cuza rămînea „un mare suflet de patriot”⁴. Funcționînd în Focșani, Orașul Unirii, liceul trebuia să poarte numele unuia dintre cele mai importante evenimente din istoria noastră, „în amintirea ștergerii de veci a hotarului despărțitor al țărilor surori”⁵. Pentru același motiv, ziua de 24 ianuarie devenea patronul liceului, a cărui sărbătorire a fost întreruptă doar pentru o scurtă perioadă, cînd istoria noastră națională, cu momentele ei de glorie, trebuia să treacă neobservată; era încercarea de a face să se uite că „valoarea educativă a acestui eveniment, eficacitatea exemplului său este mare și folositoare mai ales. Simțul fraternizării și al solidarității de neam, pentru propășirea culturii și ființei noastre naționale, acel simț care a în-suflețit pe părinții noștri la 1859, ar trebui să vorbească lămurit generației de azi”⁶.

prof. univ. dr. Gheorghe Moldoveanu
semnând în Cartea de Onoare

În formularea profesorului unirst Simion Crainic, misiunea asumată a liceului era „creșterea și instruirea tinerei generațiuni, care în viitor avea să ducă mai departe munca uriașă a marilor patrioți, care i-au lăsat moștenire: **o Românie unită și liberă**”, în credința că „nu se poate întemeia nimic puternic, nimic trainic, nici spre binele fiecăruia în parte, nici spre binele obștesc decât pe baza națională, pe conștiința și largă participare a poporului întreg, la așezarea temeliei naționale a statului”⁷.

Credința profesorului Simion Crainic nu era numai a lui. În *Cuvânt înaintea*, care deschidea primul număr al „Revistei noastre”, profesorul Dimitrie Papadopol, președintele Societății literare a elevilor de la „Unirea”, își exprima speranța că prin revistă „tineretul nostru școlar, dornic de a lua contact cu colegi de la celelalte școli secundare din țară și de peste hotare”, va contribui la formarea unei „comunități de vederi și idealuri între toți cei de aceeași vîrstă și cu aceleași aspirațiuni” și invita „întreaga școlărie românească să ia parte, cu inima deschisă, la muncă comună împreună cu colegii lor [...]”. În acest chip va fi la îndemîna tuturor să aducă la cunoștința colegilor de oriunde ceea ce cred și simt, vor stabili între ei o scară a valorilor”.

Cuvîntul înaintea se încheia cu îndemnul lui Barbu Ștefănescu Delavrancea care, zicea profesorul, „ar trebui să fie săpat în sufletul tuturor”: „Tinerime! Aveți o mare datorie. Ca să puteți exista liberi, trebuie să aveți în minte un mare ideal: acel al neamului românesc”.

Îndemnul profesorului Papadopol a avut repede ecou. Numărul 2 înregistra deja colaborarea unui elev din Iași, iar în următoarele numere colaborările elevilor din alte orașe se înmulțesc, aici găsindu-și semnătura colaboratori din Pomîrla Dorohoiului, Botoșani, Galați, Ploiești, Piatra Neamț, Buzău, Suceava⁸, Bacău, București, Rîmnicul Sărat, Caracal, Alexandria, Tulcea, Turnul Severin, Bîrlad, Brăila. Cît privește distribuirea revistei, aria era mult mai întinsă. Dacă avem în vedere timpul scurt al apariției primei serii a „Revistei noastre” (primul număr - la 15 noiembrie 1912, ultimul - la 1-15 mai 1914), spațiul pe care revista s-a făcut cunoscută este impresionant⁹, iar colaborările mai mult decât fructuoase. Colaborările elevilor nu se reduceau la creații literare sau propuneri și rezolvări de probleme, cum o dovedește articolul *În luptă pentru limbă* al unui elev din Ploiești, vorbind despre curajul lui Octavian Scalat din Cernăuți, care părăsise

Tribunalul Comercial din Cernăuți pentru că i se refuzase să folosească limba română, drept consfințit de lege, dar nerespectat de autorități.

Revista reușea să fie o voce a generației, *generația noastră*, bucurîndu-se de un prestigiu binemeritat; în numărul din decembrie 1913 - ianuarie 1914 elevii din Alexandria comunicau: „Urmărim cu mare interes cele publicate în revista colegilor noștri superiori din Focșani și am voi și noi să-i imităm”. Chiar după încetarea apariției revistei poziția uniriștilor din Focșani nu se schimbase; în 1920 membrii Societății literare a elevilor din Piatra Neamț cereau informații despre activitățile Societății literare din Focșani pentru a le folosi în propria organizare.

Primul număr al „Revistei noastre” conținea prima parte a conferinței *Frații de la Pind*, susținută cu două luni înainte în Societatea literară, ceea ce înseamnă că preocuparea de a informa despre viața românilor din afara granițelor Regatului era mai veche și foarte susținută¹⁰, în acord cu ideea unității naționale a românilor, care trebuie afirmată și întreținută în sufletele tuturor românilor, ca valoare fundamentală printre „valorile omenești, valori cari dau un sens vieții și străduinței noastre, vieții omenirii [...]”. Fiecare popor este chemat la munca aceasta, dezvoltîndu-și individualitatea etnică, urmărindu-și idealul cultural în ramele idealului național, căci ideal cultural fără ideal național n-a existat și nu va exista și cei ce-l urmăresc urmăresc o năluca¹¹.

Se încerca încă un pas în interiorul unirismului, *noi și nostru* ne mai limitîndu-se la generația tinerilor, ci avîndu-i în vedere pe toți românii. Este explicația pentru rubrica (*Vești*) *De la frați*, care publica informații despre românii din afara frontierelor statale, fie că erau din sudul Dunării, fie că erau din Transilvania sau Bucovina. În numărul 8/ 1 martie 1913, în această rubrică se făcea precizarea: „Cînd am înființat «Revista noastră», primul nostru gînd, dorința noastră nestrămutată a fost ca ea să devină cu timpul o legătură trainică de înfrățire între școlarii români din țară cu cei de peste hotare, din țările românești de sub stăpînire străină. Ținta noastră a fost a întări, printr-un schimb mai intim de idei, comunitatea de simțiri și idealuri între românii de pretutindeni. Cu slabe puteri,

dar din suflet, doream să ajutăm la marea operă de *unitate culturală* a tuturor românilor, la care operă lucrează, cu simțire caldă și pricepere vie, oameni mari ai neamului românesc. Nețărnutura lor dragoste de neam și statornicia în muncă aveau să ne fie pildă veșnică și călăuză înțeleaptă în drumul pe care pornisem. În acest scop am căutat să ne punem în legătură cu liceele din toate ținuturile românești“. Articolul se încheia reluând rugămintea adresată profesorilor și colegilor din spațiile din afara statului român: „să ne împărtășească și nouă unele din gândurile și mîhnirile lor, fiind încredințați că pentru noi sînt zile frumoase acelea cînd primim vești de la dînșii“.

În centrul atenției era procesul de deznaționalizare impus tuturor acestora. „Dincolo de hotarele României libere, elementul românesc duce o luptă de moarte cu stăpînitorii de azi ai vechii Dacii. În Bucovina, sub ochii noștri, strănepoții vechilor arcași moldoveni sînt deznaționalizați de elementul rutean, înstrăinîndu-se tot mai mult locurile ce împrejmuesc mormîntul celui mai mare domn de semniție românească. [...] găsești prin părțile Sătmăruului mii de români cari de asemenea nu mai cunosc limba românească. În secuime, sate întregi și de mai mult timp știu în românește doar *Tatăl nostru* și *Crezul*. Singurele aceste rugăciuni le reamintesc că au fost români. În Basarabia, nobilimea românească s-a rusificat, întocmai cum în altă parte acea nobilime s-a franțuzit¹²“¹³.

Informații despre românii din nordul Dunării erau culese prin colegi de la școlile de acolo. Așa aflăm că din Bucovina se cerea ajutor concret pentru susținerea cauzei românilor de aici. Profesorul Orest de Tarangul de la liceul român din Suceava adresa elevilor din Focșani rugămintea „să deie forme vii cuvintelor frumoase din «Revista noastră», să se facă apostoli ai unei cauze naționale atît de mărețe, cum e cea a Casei Naționale din Suceava“¹⁴. Modalitatea concretă de ajutor era în acel moment difuzarea albumului cu cele mai reprezentative monumente din Suceava editat de Casa Națională¹⁵.

Despre Transilvania aflăm pe de o parte informații despre politica maghiară de deznaționalizare prin presiuni directe (condamnări pe motive plăs-

multe cum fusese cazul cu Octavian Goga și Russu-Șirianu), sau indirecte (închiderea școlilor românești; coruperea, în diferite moduri, a fruntașilor români), pe de alta despre activități menite să cultive și să întrețină ideea unității naționale¹⁶ și încrederea în personalitățile de seamă ale românilor, căci, se afirma în numărul 10 - 11/ 1914, „națiunile trăiesc și se slăvesc prin oamenii lor, ale căror gânduri și plăsmuiri le înalță și le slăvesc“¹⁷.

Interesul pentru românii din sudul Dunării poate mira, căci astăzi se știu mult prea puține despre faptul că aromânii au avut personalități de seamă pentru istoria românilor în general. Părinții mitropolitului Andrei Șaguna, primul mitropolit al Ardealului după crearea bisericii greco-catolice de aici, erau aromâni, că Fundația Gojdu, înființată de Andrei Șaguna, a avut merite enorme în cultivarea românilor ardeleni prin numărul însemnat de burse pentru elevii și studenții români¹⁸, era creația aromânului Emanoil Gojdu, iar în România numărul personalităților aromâne este impresionant.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea mișcarea de renaștere națională a aromânilor a cunoscut o mare amploare¹⁹, ceea ce a atras atenția și românilor de la nordul Dunării²⁰, dar faptul nu era deloc pe placul administrației statelor din Balcani. Dacă turcii s-au dovedit mai îngăduitori cu această mișcare, grecii au declanșat o adevărată campanie de teroare împotriva lor, prin grupuri civile înarmate care pedepseau orice inițiativă a aromânilor²¹. Criza balcanică din anii 1912, 1913 avea de rezolvat și această problemă și a fost unul din motivele pentru care România a intrat în război, deși se situa de partea Greciei, țara care îi asuprea cel mai mult pe aromâni. În tratatul încheiat în urma celui de al doilea război balcanic despre aromâni nu se spunea nici măcar un cuvînt. Doar în anexe se prevedea că Bulgaria, Grecia și Serbia vor acorda autonomie școlilor și bisericilor aromâne, ceea ce pentru aromâni era lovitură de grație²².

După absolvirea liceului, legăturile mele cu liceul s-au refăcut, aș zice, firesc. La sărbătorirea centenarului liceului, cînd aveam doar patru ani de la absolvirea facultății, am prezentat comunicarea *Preocupări de pedagogie și ortografie la profesorul focșănean Dimitrie F. Caianu*, de care mă apropiau nu numai preocupările, ci și principiile privind pașii necesari în realizarea progresului școlar și funcționa-

prof. univ. dr. Gheorghe Moldoveanu și
prof. univ. dr. Ioan Pânzaru

NOTE BIBLIOGRAFICE

¹ A se vedea, de pildă, Florica Dimitrescu, *Dicționar de cuvinte recente*, ediția a II-a, Editura Logos, București, 1977.

² Dicționarele Academiei Române care precizează și prima atestare a cuvîntului menționează anul 1757, dar cuvîntul va fi avînd aceeași vechime ca și limba română, fiind derivat de la verbul *uni*, moștenit din lat. *ūnĭo*. Nu este lipsit de interes să precizăm că anul atestării este doar anul primei atestări în scris, nu și certificatul de naștere al cuvîntului.

³ Cuvîntul figurează printre cele 2581 de cuvinte reprezentative ale limbii române doar pe baza criteriului folosirii frecvente (v. *Vocabularul reprezentativ al limbilor romanice*, coord. Marius Sala, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988).

⁴ Simion Crainic, *24 Ianuarie*, cuvîntare rostită la serbarea Liceului „Unirea” de la 24 ian. 1913, în „Revista noastră”, nr. 6/ 1 febr. 1913.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*. Numărul 5 al revistei publica articolul *Un erou al neamului*, un elogiu adus lui Spiru Haret, care afirmase: „Cea dintîi datorie a școlii, care trece înaintea oricărei alteia, este de a forma buni cetățeni, și cea dintîi condiție pentru a fi bun cetățean este de a-și iubi țara fără rezerve și de a avea încredere nemărginită în viitorul ei”.

⁸ Colaborarea din Suceava era semnată Un elev de la liceul românesc din Suceava, Bucovina, probabil de teama posibilelor repercusiuni.

⁹ În numărul 13-14-15/ 15 mai 1913 profesorul Constantin Calmuschi din Galați pleda pentru „revistele școlarești”, iar despre revista uniriștilor focșăneni spunea: „am primit cu bucurie această revistă și o citesc cu interes din ce în ce mai mare”.

¹⁰ Numărul revistei din 1 noiembrie 1913 făcea cunoscute conferințele Societății literare pe anii 1912 și 1913; din cele 19 conferințe, 9 aveau ca obiect românii din afara granițelor: *Frații de la Pind*, *Antagonismul dintre români și unguri*, *Istoria în liceele ungurești*, *Poetul Ardealului (O. Goga)*, *Trup din trupul nostru „Bucovina”*, *Românii din Basarabia*, *Revoluția lui Horia*, *Începuturile poeziei populare și a[le] literaturii la aromâni*.

¹¹ „Revista noastră”, nr. 3-4, 15 decembrie 1913 – 1 ianuarie 1914.

¹² Se avea în vedere puternica influență franceză, ce cuprinsese mai toate domeniile sociale și împotriva căreia N. Iorga organizase în 1906 o puternică demonstrație studențească.

¹³ „Revista noastră”, nr. 3-4, 15 decembrie 1913 – 1 ianuarie 1914.

¹⁴ Idem, nr. 9/ 15 martie 1913. Cauza era făcută cunoscută mai înainte: „a spori elementul românesc din Suceava și județ, pentru a redobîndi din cîte am pierdut”.

¹⁵ În numărul următor aflăm că la librăria A. Codreanu din Focșani albumul era expus spre vînzare.

¹⁶ Numărul 10 - 11/1914 se deschidea cu poezia poetului și omului de teatru din Ardeal Zaharia Bîrsan *Ca mîini va bate ceasul*, în care propovăduia credința că „de la Bîrsa pînă la Sătmar [...] / Va bate ceasul pentru toți de-acum / Și cel ce-a plîns în veci nu va mai plînge”.

În același număr se prezenta turneul din Transilvania al trupei teatrale Antonescu, printre ai cărei interpreți se aflau actori celebri ca Ion Brezeanu și Maria Ciucurescu; prezența acestei trupe în Ardeal „a făcut pentru unitatea culturală a românilor mai mult decât tiradele patriotice a zeci de discursuri [...] arta dramatică s-a dovedit a fi mijlocul cel mai bun pentru unitatea culturală”.

¹⁷ Articolul era dedicat lui Ioan Russu-Șirianu, fost colaborator și director al „Tribunei” din Sibiu, condamnat la închisoare

litatea ortografiei, supuse continuității și noncontradicției. Reveneam astfel acasă, printre uniriști, chiar dacă pentru marea familie a absolvenților liceului „Unirea” nu știu să se fi folosit acest cuvînt. În atitudinea foștilor mei profesori am descifrat taina succesului lor; se simțeau legați de antecesorii și de contemporanii, iar prin aceștia cu succesorii. Cu toții formau o comunitate, față de care se simțeau responsabili. Era unirismul avant la lettre, căci de regulă cuvîntul menit să denumească o realitate apare impus de realitate. Informațiile privind istoria liceului m-au convins că liceul a avut dintotdeauna vocația unirismului, pe care, precum s-a văzut mai sus, fiecare generație de profesori și elevi o transmitea generațiilor următoare.

Am motive temeinice să cred că unirismul este concepția la care aderă cu trup și suflet toți cei care și-au legat numele de cel al Liceului „Unirea”. Unul dintre acestea este refacerea legăturilor cu elevi și profesori din Bucovina și Basarabia, în slujba ideii unității culturale a românilor, iar celălalt este prezența absolvenților din generațiile trecute, unii plecați dincolo de hotare, în paginile „Revistei noastre” și implicarea acelorași în diferite activități și proiecte ale liceului.

Ideea înscrisă în Statutul Asociației Uniriștii că „militează pentru promovarea valorilor culturale în beneficiul persoanelor fizice, juridice și al societății românești în general” asigură continuitate și consecvență mai vechilor deziderate ale liceului și este cu atît mai actuală acum, cînd se împlinește un veac de la intrarea României în războiul de întregire a neamului și cuprinderea lui în granițele unui singur stat. Granițele interstatuale nu sînt lipsite de importanță, dar mai importantă decît ele este conștiința apartenenței la aceeași entitate spirituală, pe care întîmplătoarele granițe le despart. Așa s-a întîmplat și la Unirea mică, din 1859, și la Marea Unire, din 1918. Desființarea graniței era doar ceea ce rămînea să se întîmple. Iar retrasarea granițelor după 1945 nu i-a făcut pe cei din afara statului român mai puțin români; și noi și ei trebuie să credem că formăm aceeași familie, a românismului, să transformăm imaginea veche a granițelor cu sîrma ghimpată în alta cu fișii de mătase, care să invite la depășirea teritoriului, slujind această idee cu armele culturii.

de autoritățile maghiare pentru materialele publicate în revista respectivă nu numai de Russu-Șirianu. În Regat se făcuse cunoscut, alături de Octavian Goga și alți ardeleni, prin încercările de a convinge România să iasă din neutralitatea față de politica habzburgică din Transilvania.

¹⁸ Din nefericire, patrimoniul fundației Gojdu din Buda-pesta, după ce fusese naționalizat de regimul comunist maghiar, e astăzi dispărut datorită dezinteresului reprezentanților statului român.

¹⁹ În 1888 Constantin Belimace, una dintre marile personalități ale aromânilor în lupta pentru supraviețuire națională, publica *Părinteasca dimîndare* („Mustrarea părintească”), ce avea să devină imnul aromânilor, din care redăm două strofe, cu transpunerea în limba română al lui Hristu Cîndroveanu: *Cine-și lasă limba lui/ Arză-l para focului/ Să se zbată viu, pe loc,/ Și să-i ardă limba-n foc.// Și în vatra părintească/ pruncii să nu și-i fericească,/ Nunți să nu le deie sorții,/ Să nu-și legene nepoții”*.

²⁰ Statul român s-a implicat în deschiderea de școli românești după 1864, iar din 1880 se deschid școli medii și de specialitate.

²¹ „Revista noastră”, nr. 2/ 1 decembrie 1912, redă afișul pus de una dintre aceste grupări pe ușa bisericii unui sat aromânesc: „Cine se declară român de naționalitate sau își va trimite copiii la școală românească sau se va închina la biserică românească este condamnat la moarte și decapitat”.

²² În lucrarea sa *Chestiunea aromânească*, Editura Enciclopedică, București, 1994, p. 120, Max Demeter Peyfuss dă dovadă de un cinism greu de calificat: „dacă nu ar fi existat o mișcare națională, aromânii ar fi fost scutiți de teroare și de emigrare; ei ar fi fost absorbiți, pe nesimțite, de lumea greacă”. E de reținut gândul amar al unui aromân consemnat în „Revista noastră”, nr 2/1912: „pînă acum n-a venit nimeni în comuna noastră să ne vadă, să ne cerceteze, să ne întrebe cum trăim, să vadă viața noastră și să vedem și noi pe românii din România”, ceea ce ar putea îndreptăți afirmația lui Peyfuss că „înclinarea partidelor politice din România de a transforma mici scandaluri în mari chestiuni de stat a dăunat prestigiului mișcării naționale aromânești” (p. 119).

Aprinderea luminilor CNU

7 ianuarie 2016

